МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ МАЛЕНЬКОГО ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

ДАВИД ИАКОБИДЗЕ
профессор ГТУ

Ключевыми являются очень популярние для экономистов и в то же самое время неоднозначно толкуемые термини, маленькое государство, макроэкономическое моделирование и глобализация. Дело в том, что в 2001 году на саммите тысячилетия, ООН в отчётном докладе было отмечено – международный Мир закончился, начался глобальный Мир. Это очень важный и многозначительный тезис дал толчок новым политическим переменам во всём Мире. Возникли новые противоречия и конфликты. В частности - революция роз 2003 года в Грузии является результатом движения международного планетарного порядка к глобальному Миру. Процесс очень сложный и болезненный для всего мирового содружества государств. В этом легко может убедиться каждий, кто внимательно следит за политическими переменами в мире. Глобализация Мира обязывает по новому осмыслить роль и функции национальных государств, общественные связи между ними стали осуществляться на новых системных началах. Если международный Мир требовал установить связи между отдельными странами через центральные государственные органы, глобализация мирового сотрудничества позволяет устанавливать взаимоотношения между структурными элементами общественной системы националньих государств непосредственно. Кроме того, в системе национальных обществ структурные элементы выделяются не только на основе социальных, экономических и правовых признаков, но и на основе генетических и физиологических характеристик отдельних групп людей. Такое принципиальное изменение взаимоотношений национального государства с внешним миром, не могло не отразится на макроекономической динамике обшества. Поэтому весьма актуальным становится изучение принципов макроэкономического функционирования национальной экономики.

Джон Мейнард Кейнс говорил, что в длительное время Мы все умрём. Этим он подчеркнул, что действовать экономичесским субьектам необходимо здесь и сейчас, а не ждать, когда рынок соизволит отрегулировать расбалансированные экономические процессы. Макроэкономисты считают, что главная задача их деятельности - это построение модели экономичесского развития в данный, конкретный момент состояния экономики. Поскольку глобализация меняет характер и интенсивность хозяйственних связей между отдельными государствами, не отражать такое кардиналное изменение в макроэкономических моделях было бы ошибочно. Особенно важно учитывать глобальные тенденции мирового экономического динамизма для маленьких стран, которые имеют ограныченные ресурсы и слабые возможности влиять на процессы. Другое дело большие государства, США, Китай, Индия, Россия, которые распологают огромными людскими и природными ресурсами, имеют вазможность развивать и осваивать новые технологии, считают себя самодостаточными и успешно участвуют в конкурентной борьбе на мировом рынке, могут позволить себе строить модели развития без учета требований глобализированного рынка.

Как поступаем Мы в таких условиях? Ставлю вопрос, и тут же разделю этот вопрос на две части. Первое - Мы, это экономическая общественность, преподаватели и специалисты, которые имеют отношение к макроэкономике. И второй - Мы, это наши правительственные органи, которые ответственны за экономическое развитие страны. Такое деление не случайно, непроизвольно и допускаю, вполне уместно, потому что, между этими двумя институциями общества нет достаточной связи и взаимопонимания. К сожалению, это так, и исходя из такого отсуствия какого либо механизма сотрудничества между правительством и высококвалифицированными экономистами-макроэкономистами страдает все общество.

Преподаватели спокойно берут американские учебники по макроекономике, которые - как переведены - это отдельный вопрос, и растолковивают студентам IS-LM модель. Как вы хорошо знаете, авторы Джон Хикс и Элвин Хансен талантливо и хорошо потрудились 40-45 лет тому назад, и в наследстве оставили потомкам данное

математическое представление экономических процессов. Считаю, что IS-LM модель имеет фундаментальное значение и его использование в преподавании очень полезна, но не достаточно. То что хорошо понимают американци и своим студентам предлагают новые модели экономического роста, такие как модель Лукаса-Ромера, которая кроме равновесного единства товарнго рынка- IS с финансовым рынком – LM, учитывает и качество человеческого капитала.

Правителство же нашей страны всецело доверяет международным центрам экономического развития, которые уже в течение 20 лет предлагают нам модель Мандели-Флеминга

$Y=G+A(Yrg) \quad D+R=L(Lr)$

которая утверждает, что национальный доход Y прямо пропорционально зависит от потребности частного –A, государственного G секторов, и косвенно зависит от обменного курса денег – e, и от уровня процентной ставки r. Также общая денежная масса L представлена как единство местных D и внешних R активов, которые прямо пропорционально влияет на рост Y, а косвенно зависит от ставки процента r.

На деле такое поведение правительства, когда оно старается соблюдать установки, идущие от модели Мандел-Флеминга, получили такой результат, когда больше чем миллион человек рабочей силы вытолкнули за пределы своих стран, они присылают деньги, и мы на эти деньги покупаем пишевые продукты сомнительного качества и промышленные товары - в основном контрафакт. Кроме того потому, что наш национальный банк управляет обменным курсом денег, а не ведёт самостоятельную денежную политику, мы постепенно стали интегрироваться в азиатские рынки, тогда как наша рабочая сила мигрирует в основном в Европу.

Такое состояние дел нас обязывает осмыслит собственную экономическую динамику и предложить собственные варианты ведения экономики. Прежде всего, тот факт, что наша экономика развивается под сыльным влиянием глобальной экономики и наше правительство старается создать лучщие условия внешним инвесторам и это обьективно обусловленно, мы должны признать, что наша экономика управляется из двух центров. Расстояние между ними в данний момент постаянно, но подлежит изменениям. Поэтому все старания нашего правителства надо направить на создание такого равновесного состояния между этми центрами экономики, котарое дало бы прежде всего его качественное улучшение.

Это задача не только теоретического характера, но и имеет огромное практическое значение, В частности, построенная двумя центрами модель экономического развития дала бы возможность, 1. не слепо следить за деятелностью, ответственных за мировую монетарную политику международных организаций, а обоснованно предложить им собственные варианты развития. В то же самое время не предлагаю отказатся от использования модели Мандель-Флеминга, а предполагаю, что мы сможем найти такие пути функционирования нашего центрального банка, которые позволят вектор интеграции на мировом рынке поменять от восточных стран к европейским странам. 2. осуществлять в реальном секторе экономики те усилия, которые привели бы к качественному росту. Здесь не обойдёмся без политических мер. Прежде всего необходимо избавиться от неоколониальной зависимости, в которой находятся некоторые наши предприятия, и целенарпавленно осуществлять вывод реального сектора из продолжительного кризиса. Наконец, мы должны обогнать собственный, 1988 года уровень экономики.

Уверен в том, что у нас есть силы разработать собственную модель экономического роста.

პატარა სახელმწიფოს მაკროეკონომიკური მოდელი გლობალიზაციის პირობებში

დავით იაკობიძე
სტუ-ს პროფესორი

საქართელოს ეკონომიკა ვითარდება, მაგრამ არასასურველი ტემპებით. რეგიონისათვის იგი აღარ არის მნიშვნელოვანი.

ეკონომიკურ კვლევებში ფართოდ გამოიყენება მოდელები. არსებობს შეხედულებაც, რომლის მიხედვით მაკროეკონომიკური კვლევების მთავარი ამოცანაა, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შესაფერისი მოდელის ძიება განვითარების მოცემული პერიოდისათვის.

როგორც კეინსი გვასწავლის, მოდელის აგება არის ეკონომისტების საქმიანობის ალფა და ომეგა.

არსებობს მაკროეკონომიკური მოდელები. სამულსონ-ეგზოგენური ეკონომიკებისათვის, სოლოუს მოდელი ასევე და მანდელ-ფლემინგის მოდელი, რომელიც გლობალური ეკონომიკის პირობებში არის საერთო.

ლიტერატურული მიმოხილვა.

არ შევჩერდები, მხოლოდ აღვნიშნავ, რომ შუმპეტერის შემდეგ განვითარებასა და ზრდას

შორის განსხვავება მისაღებია მსოფლიოსათვის და ამ საკითხზე ქართველებიც მუშაობენ (მას საფუძველი ჩაუყარეს მელქაძემ. ჩიქავამ, ე. მექვაბიშვილმა, გ. მალაშხიამ, გ. ყუფუნიამ, მ. გველესიანმა, ჩიკვაიძემ) .

მოდელის ზოგადი დახასიათება.

საქართველოს მაკროეკონომიკა არის მსოფლიო ეკონომიკის ნაწილი. იგი ღია სისტემაა. მას აქვს საკუთარი მახასიათებლები, მაგრამ განიცდის ძლიერ ზემოქმედებას. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია არა კონვერგენცია, არამედ დივირგენცია. არა ის, რითი ვემსგავსებით მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემებს, არამედ ის, თუ რითი განვსხვავდებით მათგან. მცენარეთა ფიზეოლოგია კარგ გაკვეთილს გვაძლევს ამისათვის. ერთი მცენარე კარგად იზრდება, რადგან მიესადაგება გარემოს, მეორე ცუდად. ასევე ოკეანეში, წყლის სიმკვრივის მიხედვით, ზღვების წყალი ერთმანეთში არ ერევა. ორი არაგვი.

როგორ მოდელი გვესაჭიროება: 1.მოდელი ვიპოვოთ და შევუსაბამოთ ჩვენს ეკონომიკას, ესეც საქმეა, მაგრამ არის რაღაც პროკრუსტეს სარეცლის მაგვარი, რაც აუცილებლად მიგვიყვანს ისეთ დათმობებამდე, რომელთა გამოც არ ვიქნებით სრულყოფილი. ამიტომ ჩვენ ჩვენი მოდელი გვესაჭიროება. 2.მოდელი უნდა გამოხატავდეს კანონზომიერებებს და რადგან მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები სტატისტიკური სიდიდეებია, მოდელსაც უნდა ჰქონდეს სტატისტიკური ხასიათი. რაც ნიშნავს 1) მასი მაჩვენებლები სამართლიანია დიდ რიცხვთა სისტემაში, ანუ ხდომილებათა რაოდენობა ნ გაყოფილი სიდიდეზე უდრის 1. 2) მაჩვენებლები წარმოადგენენ საშუალო სიდიდეებს და მათ ერთობლიობას. 3. მოდელი უნდა იყოს თავსებადი, ეკონომიკური თეორიებიდან გამომდინარე. თუ მთავარი ეკონომიკური დოქტრინა არის მონეტარისტული, მაშინ იგი ამ თეორიის მიდგომებს უნდა აკმაყოფილებდეს.

რას წარმოადგენს დღევანდელი მსოფლიო ეკონომიკური სისტემა? რაა მისი ინტეგრატორი? ესაა მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურა. ანუ ერთი ქვეყანა - ერთი ფული, და ფულადი კაპიტალის თავისუფალი ტრანსაქცია მთელს მსოფლიოში. ამ, ერთი შეხედვით, უვნებელ პოზიციას აქვს თავისი განვითარების ტრაექტორია. კერძოდ ის, რომ ქვეყნებს აღარ შეუძლიათ ერთდროულად სამი რამ განახორციელონ: 1.ჰქონდეთ საკუთარი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, 2. ჰქონდეს ფულის ფიქსირებული კურსი, 3. განახორციელოს თავისუფალი ტრანსაქციები მთელ მსოფლიოში.

გამომდინარე შესაძლებლობებიდან და მსოფლიო მონეტარისტული სისტემიდან, აქ ყალიბდება დამოკიდებულება მაკროეკონომიკასა და გლობალურ გარემოს შორის, სადაც ბატონობს ზოგადი ეკონომიკური კანონზომიერებები. მცირე სახელმწიფოები და მოცულობით მდირე მაკროეკონომიკურ სტრუქტურებს იმის გამო, რომ ვალდებული ხდებიან, განახორციელონ თავისუალი ტრანსაქციები მთელ მსოფლიოში, ამისათვის შეუძლებელია ჰქონდეთ ფულის ფიქსირებული კურსი, ამიტომ ისინი უბრალოდ იძულებული ხდებიან, უარი თქვან საკუთარ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე.

საქართველო და სხვა მცირე მაკროეკონომიკური სტრუქტურები თავიანთი ეკონომიკური გენეზისით წინ ვერ აღუდგება ამგვარ ტენდენციას. ეს მათთვის მომაკვდინებელი იქნება. გავიხსენოთ 2008 წლის ომი და შევადაროთ 1993 წლის ექსტრემალურ სიტუაციას და დავრწმუნდებით, რომ, მართალია, ვკარგავთ ბევრ რამეს, მაგრამ მეტს ვიძენთ. ამიტომ ფაქტი, რომ ჩვენ ვერ შევძლებთ დამოუკიდებელი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის წარმართვას ჩვენთვის სახელმძღვანელო უნდა გახდეს. ნებისმიერი უარყოფითი უკუკავშირი ამ მიმართულებით საქართველოსათვის მისაღები არ არის. ამის ნათელ მაგალითს გვაძლევს ლათინური ამერიკის ქვეყნები. საჭიროა ჩვენთვის მისაღები მექანიზმი, რომელიც მაქსიმალურად პოზიტურ მნიშვნელობას მიანიჭებს ჩვენს ინტეგრაციას გლობალურ გარემოში.

ამ თვალსაზრისიდან გამომდინარე, ამჟამად საქართველოში დოლარიზაცია შეადგენს 78%, ლარის ხვედრითი წილი კი 32%. გამოდის, რომ მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში არსებული ჩვენი ეკონომიკის მახასიათებელია $y>x$. ამ მაჩვენებელთა დამოკიდებულება განისაზღვრება ეკონომიკის ზომით, მაგალითად, ჩინეთი, აშშ, ევროკავშირში $y<x$, ან ეკონომიკის ინტეგრირების ხარისხიდან გამომდინარე, რაც უკავშირდება ეკონომიკური პოლიტიკის თავისებურებებს, მაგალითად, რუსეთი, ირანი, $y<x$ ასეთი მდგომარეობა განაპირობებს, რომ არის ეკონომიკები, სადაც მართვის ფოკუსები F1 F2 ფიქსირდება x ღერძზე, ხოლო ისეთი ეკონომიკები, როგორიც საქართველოა - y ღერძზე.

ამგვარად დღევანდელი ჩვენი ეკონომიკური მდგომარეობა, მისი მაკროეკონომიკა შესაძლებელია აღიწეროს ელიფსით, რომლის ფოკუსები F1 F2 ფიქსირდება y ღერძზე. ცხრაწლიანმა უსაქმურობამ ეკონომიკური პოლიტიკის სფეროში მიგვიყვანა აღნიშნულ მდგომარეობამდე. ნებისმიერი მცდელობა, თავი დავაღწიოთ არნის-

ნულ პროპორციას, კრახით დამთავრდება თუ იგი ვეძებეთ მხოლოდ ფულად საკრედიტო პოლიტიკის სფეროში.

მაგალითები: რუსეთის მცდელობა - შექმნას ევრაზიული ზონა, იწყება, როგორც ახალი ფულადი ალიანსის შექმნის მცდელობიდან, რომელზეც განაცხადება ვლადიმერ პუტინმა დაოსში 2009 წელს. ასეთივე მცდელობაა "ბრიჩი"(ბრაზილია, რუსეთი, ინდოეთი, ჩინეთი) შექმნა ოთხი დიდი სახელმწიფოს მიერ, რათა თავი დააღწიონ ფულის მოდრეიფე კურსს და აწარმოონ დამოუკიდებელი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა. ასევე არსებობს სხვა მცდელობები, სადაც ჩინეთის მაგალითი ყველაზე საინტერესოა. ასევე სავალალოდ დასრულდა ლათინურ ამერიკული წამოწყებები ამ მიმართულებით.

ამის მიზეზია ის, რომ მექანიზმს უარყოფითი უკუკავშირისათვის იქ არ ვეძებთ, სადაც შეიძლება ვიპოვოთ. ამიტომ ძიების მიმართულება უნდა შევცვალოთ. სტატიკური მდგომარეობა არ გვაძლევს გამოსავალს უბრალოდ გვიხსნის დღევანდელ მდგომარეობას და იგი, როგორც იდეა ინდიკატორი, სულ უფრო მეტად გვიბიძგებს არსებული დამოკიდებულების გაღრმავებისაკენ. გამოსავალი, როგორც ჩანს, სისტემის დინამიკაში უნდა ვეძებოთ.

რის დინამიზმზეა ლაპარაკი. მაკროეკონომიკური სისტემა ერთია და მთელი, მაგრამ იგი წარმოადგენს გარკვეულ ელემენტთა სტრუქტურას. სტრუქტურა ის მდგომარეობაა, რომელიც მრავალი ელემენტისაგან, რომელთა შორისაც ყველა ცნობილი არ არის, იქმნება და ვითარდება სისტემის ღიაობის გამო. ჩვენი ეკონომიკა შინაარსობლივად ინკლუზიურია. ეს ნიშნავს იმას, რომ ეკონომიკური სტრუქტურა შედგება ისეთი წარმონაქმნებისაგან, რომლებიც ერთმანეთისაგან განვითარების დონით განსხვავდება. მართლაც, თუ ავიღებთ იზოტოპების ქარხანას დავინახავთ, რომ საქმე გვაქვს მაღალ ტექნოლოგიასთან და კვალიფიციურ შრომასთან, მაგრამ ამავე დროს მთის და მთისწინა რაიონებში ადამიანები ხარით ხნავენ. ასეთივე სურათის პოვნა მრავლად შეიძლება სხვადასხვა სფეროში.

მოდელირებისას უნდა გავითვალისწინოთ ზრდის ძირითადი ფაქტორები

ა) დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდა- შრომის ინტენსიობის ხარჯზე არის წრფივი მიმართება და მისი ექსტრაპოლირება სავსებით შესაძლებელია;

წრფივი ზრდა გულისხმობს ისეთ ფუნქციურ დამოკიდებულებას, როდესაც ფუნქცია იზრდება არგუმენტისადმი პირდაპირპროპორციულად. ამიტომ წრფივ ზრდას მიიჩნევენ პირდაპირპროპოციულობის განზოგადებულ სიდიდედ, რაც ბუნებაში არ არსებობს. წრფივი ზრდის ფორმულაა **y=kx+b**

რადგან წრფივ ზრდას ეკონომიკაში არ ვხვდებით, ზრდა არ არის პირდაპირპროპორციული მისი გამომწვევი ფაქტორისა, წრფივი მეთოდით რეალობის დადგენა შეუძლებელია. მალთუსმა სწორედ ამგვარად (წრფივად) წარმოიდგინა ეკონომიკური ზრდა, რითაც სავალალო შეცდომა დაუშვა. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ეკონომიკა როგორც გარკვეული მთელი ვერ გაიზრდება წრფივად, რადგან მისი ზრდის აზრი და არსი, სწორედ არაწრფივ ზრდაში, ანუ, განვითარებაშია.

არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ზრდის ფაქტორთა გადიდებამ შესაძლებელია უარყოფითი შედეგიც კი მოგვცეს. ამის ბევრი მაგალითი არსებობს ისტორიაში. შესაბამისად დგას **სინერგიის** საკითხი. სინერგეტიკა კი საშუალებას გვაძლევს შევისწავლოთ არაწონასწორული, რთული სისტემები მათი თვითორგანიზაციის პრინციპების საფუძველზე.

მაკროეკონომიკა არის რთული დინამიკური და ღია სისტემა, ამიტომ მისი სტრუქტურა შედგება მრავალი ელემენტისაგან, რომელთაც განსხვავებული დინამიკა ახასიათებთ. განსაკუთრებით საინტერესოა პატარა ქვეყნების მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები, რადგან აქ სტრუქტურის შემადგენელ (სისტემაქმნად) ელემენტებს სხვადასხვა დინამიკა და მოქმედების არეალი აქვთ. ამასთან, შესაძლებელია არსებობდეს ისეთი ელემენტებიც, რომლებიც არ ექვემდეარებიან ამ ქვეყნის მაკროეკონომიკურ კანონზომიერებებს. ზოგიერთი მათგანის არსებობაც კი უცნობია მოცემულ მომენტში. ამიტომ რადგან ზრდა შეეხება ისეთ სისტემას, რომლის სტრუქტურული ელემენტები სხვადასხვა სიჩქარით იზრდება საქმე გვაქვს მეორე რიგის განტოლებასთან. ამ თვალსაზრისით კი საჭიროა მოიძებნოს და გამოვლინდეს სხვა დამოკიდებულებები.

ბ) დაიწყეს სხვა მეთოდის ძებნა - გამოყენება. კერძოდ, ეკონომიკა წარმოადგენს ისეთ სიდიდეს, რომლის ზრდის სიჩქარე თვით ამ სიდიდის პროპორციულია. შრომის ნაყოფიერების ზრდა არის ეილერის ფორმულით გაზომვადი სიდიდე ანუ ისეთი სტატისტიკა, როდესაც ზრდა მით მეტია, რაც მეტია ბაზა; ამიტომ დადგინდა, რომ ეკონომიკური ზრდა არის **ექსპონენციალური** მოვლენა.

ექსპონენცილური ზრის თვალსაზრისით შესაძლებელია გამოვიყენოთ ლოგისტიკური

ფუნქციური დამოკიდებულება. ამ შემთხვევაში თუ ეკონომიკის მიღწეული დონე ხოლო დრო

dp გაყოფილი dt = rp(1-p გაყოფილი k) r - არის ზრდის სიჩქარე; k - არის ზრდის მაქსიმალური შესაძლებლობა. ასეთ შემთხვევაში მივიღებთ S-ის მაგვარ მრუდს.

ეკონომისტებმა შეიმუშავეს საწარმოო ფუნქცია.

გამოიყენეს ეილერის ფორმულა და ააგეს ეკონომიკის ზრდის მოდელები.

მაკროეკონომიკის სახელმძღვანელოებში განიხილება სოლოუს მოდელი.

ელიპსის ორი წერტილი, რომლის მეშვეობითაც იგი უნდა აიგოს შედგება: - ფულადი სისტემა, რომელიც ყალიბდება ქვეყანათაშორისი, საერთაშორისო, გლობალური ურთიერთობების ბაზაზე და იმართება ერთიანი მექანიზმის მეშვეობით B - ქვეყნის ეკონომიკური შესაძლებლობებისა და მათი რეალიზაციის მეშვეობით.

- თუ, B სათანადოდ არ ვითარდება, მაშინ A ხდება განმსაზღვრელი მთელი ეკონომიკური პროცესებისა და შესაბამისად ზრდის პროცესი დეფორმირებულია, წარმოადგენს წრიულ, ერთი ცენტრიდან მართულ პროცესს. შესაძლებელია პირიქით, A წარმოადგენდეს განმსაზღვრელ კანონზომიერებათა სისტემას და მაშინ B თამაშობს დაქვემდებარებულ როლს. შედეგად ხდება სისტემის დეფორმაცია.

როგორია ჩვენი წარმოდგენა სისტემის დეფორმაციაზე?. არასწორი. რადგან ახალი გაგება სისტემურობისა არის სხვაგვარი. სისტემა ისეთი მთელია, რომლის ელემენტები მისგან დამოუკიდებლად ურთიერთობენ გარემოსთან. მაგალითად, კატარი ათხევადებს გაზს და ყიდის აშშ-ში. მისი მოსახლეობა უზრუნველყოფილია უკეთესად, ვიდრე მსოფლიოს სხვა ქვეყნის მოსახლეობა. მათ იციან, რომ ამდენი გაზის ამოღება და გაყიდვა არ სჭირდებათ, რადგან უჭირთ არებული შემოსავლის შემდგომი შაპიტალიზაცია. არა, გაზის მოპოვებას ვერ სეამცირებენ, რადგან ეს დარგი სტრუქტურულადაა, ჩართული მსოფლიო ბაზარში. კატარში გაზის წარმოება დამოკიდებულია არა კატარის სურვილებზე, არამედ გარემოზე.